

Verzoeken

Mystiek en identiteit in de moderne Vlaamse letterkunde

Colloquium

georganiseerd door het *Ruusbroecgenootschap* (Universiteit Antwerpen) i.s.m. het *Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Nederlanden* (Universiteit Antwerpen) en de *Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience*

30 oktober, 13.30
Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience
Hendrik Conscienceplein 4
Nottebohmzaal

‘Verzoeken’ verkent de wijzen waarop de mystieke traditie heeft door- gewerkt in de moderne Vlaamse letterkunde en onderzoekt de rol die de mystieke traditie heeft gespeeld in de constructie van de identiteiten van diverse actoren uit het literaire veld. Het colloquium kadert in de ‘Ruusbroec Encounters’: een reeks van vier activiteiten die het Ruusbroecgenootschap in 2015 organiseert om haar negentigjarig bestaan te vieren. Voor elk van deze activiteiten gaat het Ruusbroecgenootschap een partnerschap aan met een ander onderzoeksinstituut van binnen of buiten de Universiteit Antwerpen om de raakvlakken tussen het eigen onderzoekdomein en dat van de partners te exploreren.

Gelieve in te schrijven voor de derde ‘Ruusbroec Encounter’ voor 25 oktober via het [inschrijvingsformulier](#). Voor meer informatie kunt u [mailen](#) of een kijkje nemen op onze [website](#).

Programma

- 13.30 Welkomstwoord door Thom Mertens**
- 13.45 Frank Willaert**
'Elke ware wetenschap wordt tenslotte apologie.'
Jozef van Mierlo, Vlaming, jezuïet en medioneerlandist
- 14.15 Kevin Absillis en Marlou de Bont**
'Och, Thomas a Kempis, als g'in een vliegmachien had gezete, oe boekske had duzend kieren iens zoo schoen gewest!'
Pallieter (1916) en de mystiek van het moderne leven
- 14.45 Annette van Dijk**
'Der Schöpfer einer neuen Religion, unserer Religion, losgelöst vom fremden Wesen, wie es durch Syrien, Ägypten und Rom uns eingeflöst worden ist.'
Cyriel Verschaeve en de Vlaamse mystiek
- 15.15 Vragen en discussie**
- 15.30 Koffie**
- 16.00 Veerle Fraeters**
'Tot diepere vergoding.'
Marc. Eemans tussen Hadewijch en Bloemardinne
- 16.30 Kris Humbeeck**
'Mijn zonde is dat ik de geruchten van de wereld hoor.'
Hugo Claus en de mystiek
- 17.00 Vragen en discussie**
- 17.15 Receptie**

Abstracts

Frank Willaert – ‘Elke ware wetenschap wordt tenslotte apologie.’ Jozef van Mierlo, Vlaming, jezuïet en medioneerlandist

Weinig neerlandici hebben een loopbaan gehad die zozeer door polemiëk getekend is als de literair-historicus Jozef van Mierlo (1878-1958). Zijn flamingantisme en zijn katholiek engagement brachten hem tot stellingnames over de Middelnederlandse letterkunde, die meer dan eens dwars gingen tegen die van zijn tijdgenoten en voorgangers. Hoewel de medioneerlandistiek vooral sinds de jaren tachtig een stormachtige ontwikkeling heeft gekend, is van zijn opvattingen toch verrassend veel overeenkomst gebleven. In onze lezing proberen we een kritische balans op te maken van wat Van Mierlo heeft bijgedragen aan een vakgebied dat hij in zijn tijd als geen ander heeft gedomineerd.

FRANK WILLAERT is als gewoon hoogleraar Middelnederlandse letterkunde verbonden aan het Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Nederlanden van de Universiteit Antwerpen. Hij publiceerde vooral over Hendrik van Veldeke, Hadewijch, Jan van Ruusbroec en het Gruuthusehandschrift.

Kevin Absillis en Marlou de Bont – ‘Och, Thomas a Kempis, als g’in een vliegmachien had gezete, oe boekske had duzend kieren iens zoo schoen gewest!’ *Pallieter* (1916) en de mystiek van het moderne leven

In 2016 viert één van de bekendste personages uit de Vlaamse letteren zijn 100ste verjaardag: Pallieter. Het is echter maar de vraag of dit jubileum veel feestgedruis zal veroorzaken. De naam van Felix Timmermans’ geesteskind leeft nog wel voort in tal van volkscafés en brasserieën, maar als literaire schepping lijkt de zo van levenslust trillende Pallieter op sterven na dood. Anno vandaag wordt de weldenkende lezer geacht de roman over zijn avonturen folkloristisch, kneuterig en volstrekt achterhaald te vinden. Deze bijdrage wil het ongelijk van de weldenkende lezer aantonen en *Pallieter* (1916) herlezen als een tekst die op een eigenzinnige manier de mystiek van de moderne wereld verkent en in het licht van het internationale modernisme onvermoede betekenissen en resonanties prijsgeeft.

KEVIN ABSILLIS is docent moderne Nederlandse letterkunde en algemene literatuurwetenschap aan de Universiteit Antwerpen.

MARLOU DE BONT studeerde Nederlands aan de Universiteit Antwerpen en literatuurwetenschap aan de KU Leuven. In haar masterscriptie onderzocht ze de invloed van Henry David Thoreau op de Vlaamse literatuur aan het begin van de twintigste eeuw. Momenteel bereidt ze aan de Universität Wien een onderzoek voor over de relatie tussen idylle en moderniteit in het werk van Hendrik Conscience.

Annette van Dijk – ‘Der Schöpfer einer neuen Religion, unserer Religion, losgelöst vom fremden Wesen, wie es durch Syrien, Ägypten und Rom uns eingeflöst worden ist.’ Cyriel Verschaeve en de Vlaamse mystiek

In 1934 hield Cyriel Verschaeve een lezing in Aken, waarin hij uitlegde hoe een levenshouding, gericht op mystiek, het antwoord kan vormen op angst voor dood en leegte. Verschaeve was van mening dat het Christendom in de Germaanse mystiek zijn hoogtepunt bereikt had. Vanuit die gedachte wilde hij niet alleen duidelijk maken wat mystiek en met name Vlaamse mystiek inhield, maar baseerde hij ook zijn Vlaams-nationalistische kijk op politiek en de idee van een groot-Germaanse, nationaalsocialistische eenheid, waarbij hij Hadewijch en Ruusbroec als belangrijke voorgangers voorstelde. In deze lezing worden Verschaeves ideeën en enkele reacties daarop besproken.

ANNETTE VAN DIJK, neerlandica en theologe, publiceerde *‘Welk een ketter is die vrouw geweest!’ De plaats van Albert Verwey in de Hadewijchreceptie* (2009), en werkt op dit moment aan een studie over Hadewijch in de moderne poëzie (werktitel *Voortbordurend op Hadewijch*).

Veerle Fraeters – ‘Tot diepere vergoding.’ Marc. Eemans tussen Hadewijch en Bloemardinne

De zelfverklaarde ‘laatste surrealist’ Marc. Eemans (1907 – 1998) had wat met de middeleeuwse mystica Hadewijch (ca. 1240). Tijdens het interbellum promoveerde hij haar teksten in de internationale avant-garde via het Franstalige tijdschrift *Hermès*. Zijn eigen poëzie is dooraderd met Hadewijch-woorden. De bundel ‘mystisch-pantheïstische’ *carmina nefanda* (goddeloze liederen) die in 1954 verscheen, gaf hij de titel *Bloemardinne* mee, naar de veertiende-eeuwse ketterse begijn met wie Hadewijch door sommige niet-katholieke geleerden werd geïdentificeerd. Wat betekende Hadewijch voor deze vandaag nagenoeg vergeten schilder-dichter? Een analyse van enkele van Eemans’ programmatische teksten leert dat onder de vele, soms tegenstrijdige labels waaronder zijn werk geschaard wordt – surrealistisch, symbolistisch, gnostisch, pantheïstisch, traditionalistisch, modernistisch, nationalistisch, humanistisch – een spirituele visie schuilt die ontegensprekelijk Hadewigiaanse trekken heeft: de primauteit van de ‘vergoding’ van het zelf, met ‘de liefde, altijd en overal’ als enig middel en enig doel.

VEERLE FRAETERS is als hoofddocent verbonden aan het Onderzoeksinstituut Ruusbroecgenootschap van de Universiteit Antwerpen. Ze verricht onderzoek naar de middeleeuwse mystieke teksttraditie, en heeft daarbij speciale aandacht voor visionaire literatuur, vrouwelijke auteurs en het oeuvre van Hadewijch.

Kris Humbeek - 'Mijn zonde is dat ik de geruchten van de wereld hoor.' Hugo Claus en de mystiek

Tot tweemaal toe alludeert de hoofdpersoon van de roman *De verwondering* (1962) op de zestiende-eeuwse Spaanse mysticus Juan de la Cruz en zijn *soledad sonora*. In Victor-Denijs de Rijckel, zoals Hugo Claus zijn misschien wel vreemdste personage heeft gedoopt, lijkt bovendien iets voort te leven van Dionysius van Leeuwen, ook genaamd de Karthuizer. Deze in de vijftiende eeuw in het Limburgse Rijckel geboren auteur van mystieke en ascetische geschriften staat tevens bekend als *doctor extaticus*. Maar de tot contemplatie geneigde moderne kluizenaar De Rijckel lijkt toch vooral niet helemaal bij zijn verstand. Hij lijdt aan een identiteitscrisis, net als de behoorlijk verknipte adolescent Claude in *Omtrent Deedee* (1963), de opvolger van *De verwondering*. Als Claude 'extatisch' is, zeg maar knettergek, citeert hij Theresa van Avilla. Hetzelfde doet in deze roman de moddervette Nathalie, die zo stapelzot is van priester Deedee dat ze er visioenen van krijgt. Het is bekend dat Claus niet hoog opliep met het geloof, om het zacht uit te drukken, en op het eerste gezicht sluit zijn omgang met de mystieke traditie daar naadloos bij aan. In mijn lezing wil ik echter laten zien dat deze 'heidense' fictieschrijver de mystiek vooral inzet om tot een genuanceerde, al met al erg redelijke kritiek van de religieuze ervaring te komen. Behalve op de bovengenoemde romans zal ik me baseren op de novelle *De verzoeking* (1980), waaraan de titel van het colloquium is ontleend, en Claus' magnum opus *Het verdriet van België* (1983).

KRIS HUMBEECK is gewoon hoogleraar Moderne Nederlandse letterkunde aan de Universiteit Antwerpen, codirecteur van het Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Nederlanden en werkend lid van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde.